

Romanowlaryň toýy gowy geçdi, a gaýdyp gelişi?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Romanowlaryň toýy gowy geçdi, a gaýdyp gelişi? ROMANOWLARYŇ
TOÝY GOWY GEÇDI, A GAÝDYP GELIŞI?

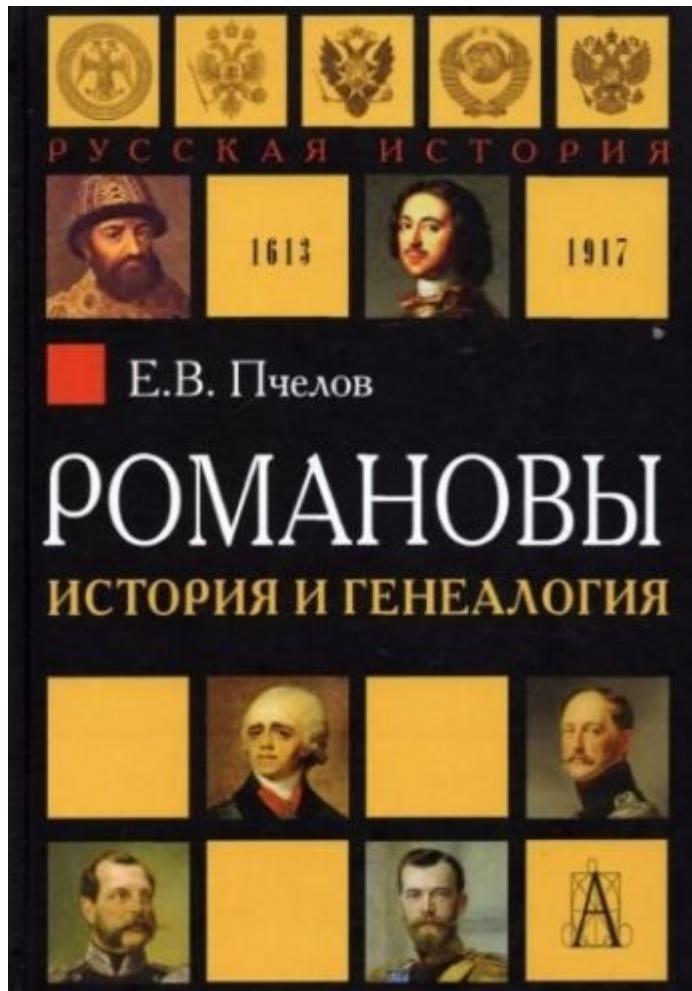
Dinastiýanyň uçdantutma atylyp öldürilmeginden 104 ýyl soň Russiýada ilkinji gezek patyşalyk toý dabarasy bolup geçdi. Romanowlaryň soňky nesil agzalaryndan biri Sankt-Peterburgda toý edip maşgala gurdy.

«Keramatly Isaak» buthanasyndaky taryhy dabara buthananyň ýokary düzümlü işgärleri bilen birlikde baýramçylyk lybasyny geýnen rus esgerleri-de gatnaşdy

Romanowlar mundan 104 ýyl öň oktýabr günleriniň birinde taryh arenasyndan doly syrylyp-süpürilip aýrylypdy. Olar ýene bir oktýane gününde dabaraly toý çäresi bilen gaýdyp geldiler. Romanowlar maşgalasynyň soňky nesil agzalarynda biri Bolşewim

rewolýusiýasyndan 104 ýyl soň ilkinji gezek Russiýanyň çäklerinde patyşalyk toý dabarasy bilen durmuş gurdy. Öýlenýän ýigit Georgiý Mihaýlowiç Romanow. Onuň ejesi Mariýa Wladimirowna Bolşewik rewolýusiýasynda öldürilen Nikolaý II-niň çykany gersog Kirilliň agtygy. Kakasy Prussiýanyň şazasy Frans Wilgelm. Georgiý Romanow 1981-nji ýylda Madridde dünýä inildir, Oksford uniwersitetinde okapdyr, kakasy italýan diplomaty bolan Rebekka Bettarini bilen Brýusselde Ýewropa parlamentinde işlän döwri tanşypdyr. Alty ýyldan soň Moskwa göçüp barypdyr. Romanow biraz wagtlap metallurgiýa kompaniýalarynda ýolbaşçy wezipelerde işländen soň rus kompaniýalarynyň ÝB bilen gatnaşyklaryny düzgünleşdirýän kompaniýa gurupdyr. “Georgina Perosh” ady bilen roman barsyny ýazan Bettarini bolsa prawoslaw dinine geçip, Wiktoriýa adyny alypdyr. Toýyň «Gaýdyp gelişimiz diýseň ajaýyp bolar» dessuryna laýyklyp meýilleşdirilendigi görnüp dur. Resmi nika Moskwada baglaşylanam bolsa, toýyň şäherden ýedi ýüz kilometr uzaklykdaky Sankt-Peterburgda bolmagy tötänlik däl.

Biziň «Däli Pýotr» diýip tanaýan, Günbataryň “Peter the Great” (Beýik Pýotr) diýen Pýotr I-yň adyny göterýän şäheri bolşewikler Moskwany saýlap alýan patyşalygyň paýtagty bolup geldi. 1914-nji ýylda Russiýa Germaniýa bilen garşylaşmaly boldam welin, ady Petrograda öwrüldi, 1924-nji ýyldan soňam 67 ýyllap Leningrad boldy. Birinji adyna gaýdyp gelmegi üçin SSSR dargaýança garaşmaly boldy.

• Buthananyň ähmiýeti

Ýewropanyň köp sanly patyşa neberesiniň gatnaşan toýunyň mekany Keramatly Isaak buthanasydy. Fransuz arhitektory Montferrandyň guran buthanasynyň gurluşygy şeýle bir uzaga çekipdir welin (tegelek kyrk ýyl!), Finsde uzaga çeken işlere aýdylýan aýtgý döräpdir: “Rakentaa kuin Iisakinkirkkoa” («Isaagyň buthanasyny guran ýaly»). Belki-de, mundan soň kyrk ýyldanam köp, ýöne has uzaga çeken garaşmagyň aýtgysy dillere düşmegi mümkin: «Romanowlar ýaly gaýdyp gelmek!» Dilde aňsat, bu toýa 104 ýyllap garaşyldy. Oktýabr rewolýusiýasyndan şu güne çenli...

Romanowlaryň bolşy ýaly Russiýa imperiýasynyňam «soňky patyşasy» Nikolaý II bolupdy. Ol 1894-nji ýylda tagta çykanda ýurdy dünýäniň iň uly güýçleriniň biridi. Emma ol bu güýji elinde saklap bilmedi. Wagtyň geçmegi bilen harby hem-de ykdysady ýeňlişler Russiýanyň dargamagyna, Nikolaýyňam at-abraýynyň gaçmagyna getirdi. Betbagtlyk içre urunýan rus halky 1905-nji ýylyň 22-nji ýanwarynda uly protest demonstrasiýany

geçirmäge başladı. Nikolaý II halk bilen ýüzbe-ýüz durup gürleşmegiň ýerine gaçanyňy gowy gördi we demonstratlary çinownikleriniň eline berdi. Taryha «ganly ýekşenbe» ady bilen giren wakanyň ody şeýdip tutaşypdy. Arasynda kämillik ýaşyna ýetmedik çagalaryňam bolan halk köpçüligine ok ýagdyryldy, olaryň üstüne gylyç guşanan pyýadalar sürüldi. Ok ýaýdan çykypdy. Ilki 1905-nji ýylyň rewolýusiýasy boldy, patyşa Duma diýilýän Mejlisi kabul etmäge mejbur boldy. Gynansak-da, onuň beren sözünde durma niýeti ýokdy, şonuň üçinem ol Dumanyň ygtyýarlyklaryny ulanmagyň zol önüni aldy ýördi.

- **Patyşalykdan çekildi, ýöne...**

1914-nji ýylda başlan Jahan uruşy, Russiýanyň çäklerinde möwjän dartgynlylyk, mistiki geňeşdary Rasputiniň patyşalyga ýetiren ýaramaz täsiri, geleňsiz dolandyryş netijesinde başlanan gozgalaňlar ony ahyrynda tagtyndan agdardy. 1917-nji ýylyň martynda patyşalykdan çekilende ýurtda müň ýyllap dowam eden monarhiýa hem soňlandy. Ol we maşgalasy ilki Sibirde

tussag astynda saklandy, 25-nji oktýabrda bolup geçen Bolşewik rewolýusiýasyndan soňam Ýekaterinburga getirildi. Öňki patyşa Nikolaý II, onuň maşgalasy, hyzmatkärleri, maşgalanyň lukmany 1918-nji ýylyň 16-nji iýulyndan 17-nji iýulyna geçilen gije tussag astynda saklanýan jaýynyna podwalyna äkidildiler. Şol ýerde atylanlaryndan soňam tanalmasyn diýip jesetleri ýakylyp, tokaýyň içinde gömüldi. Mazarlary belli bolmasyn diýibem üstünde agaç ekildi. Mazarlaryň ýeri ýaşyryn saklanýandygy üçin bir myş-myş hem ýaýrady: maşgalanyň 17 ýaşly gyzy melike Anastasiýa halas bolanmyş, ol at-familiýasyny üýtgedip ýaşanmyş. Özünü Anastasiýa diýip yglan eden aýal köp boldy, olaryň iň tanymaly-da Anna Andersondy. Ol 1922-nji ýyldan 1984-nji ýylda aradan çykýança özüniň Anastasiýadygyny aýdyp gezdi... Patyşanyň, şa aýalynyň, Anastasiýanyň we onuň doganlarynyň mazarynyň ýeri belli däldi. Aslynda Anderson entek dirikä, 1979-njy ýylda arheologlaryň biri olaryň ýerini anyklapdy. Gynansak-da, sowet hökümeti bu maglumatyň aýan edilmegine rugsat bermedi. Diňe 1989-njy ýylda Sowet Soýuzynyň dargap başlamagy bilen ony halk köpçüliginiň dykgatyna ýetirip bildiler. Geçirilen DNK barlaglary netijesinde mazarlaryň soňky hökümdara we onuň maşgalasyna degişlidigi anyklandy. Üstesine geçirilen barlaglara iň uly kömegi Edinburgyň gersogy şazada Filip etdi. Şa aýaly Aleksandra bilen bir nebereden gelýän şazadanyň DNK-sy düwüniň çözülmeginde täsirli boldy. Syry aýan edip, dinastiýanyň at-abraýyny dikeltmegiň wagty gelipdi. Taryh yza dolanyp bolmajak kararlaryň soňundan döredýän nijeme puşeymanlyklarynyň öwezini dolma tagallasy bilen boldy. Edil 27-nji maý rewolýusosyndan soň dardan asylan Adnan Menderesiň, Fatin Rüştü Zorlunyň, Hasan Polatkanyň mazarlarynyň 1990-njy ýylda döwlet derejesinde geçirilen dabaraly çäre bilen monumental gubura göçürilişi ýaly, patyşa we onuň maşgalasy-da bir ýerden alnyp, başga has ygtybarly ýere depin edildiler. Atylmalarynyň üstünden tegelek segsen ýyl geçende prezident Ýelsiniňem gatnaşan dabaraly çäresi bilen Pýotr we Paul buthanasynyň howlusynda jaýlandylar. Munuň bilenem çäklenmedi, 2000-nji ýylda Russiýanyň Prawoslaw buthanasy tarapyndan «apostol» yglan

edildiler. 2008-nji ýylda Russiýanyň Ýokary Sudy atylşygy «syýasy jenaýat» hasaplap, dinastiýany doly aklady. 1917-nji ýyldan soň Romanowlaryň ölmän galan 47 agzasy sürgüne gitdi. Bir ýandan köpelen nebere beýleki bir ýandan dargady.

- **Eje tarapdan gaýdýandygyny aýdýan talap**

Ýagdaýlary kynlaşdyrmak dinastiýanyň häsiýeti bolara çemeli. Edil ýakynda osmanly nesilşalygyndan Nilhan Osmanoglynyň Galatasaray adasyny talap edişi ýaly Georgiý Romanow hem özüni mirasdüşer şazada yglan etjege meňzeýär, hatda ol indi gersog adyny ulanýar. Ejesiniň başlylyk edýän «Russian Imperial House» merkezi hem oglunyň bu bolşuny goldaýan ýaly, merkeziň işini patysalyk döwrüniň kanunlaryna daýandyrýar. Bettarini hem «Instagram» hasabynda özüni “Victoria of Russia” ady bilen tanadýar. (O munuň üçin 145 million adamlyk Russiýada 12 müň agzalyk yzarlaýjysy bilen mazaly der dökmeli bolar).

Şeýle-de maşgalanyň Nikolaý II-niň dogany Mihail Aleksandrowiçiň neslinden gelýändigini aýdyp, özlerini «Romanoff Family Association» diýip tanadýan gatlagy-da bar, olar gös-göni ýüze gelmekden çekinip duranok we «biz bulary tanamzok» diýýär. Olaryň pikiriçe dinastiýa diňe Mihail Aleksandrowiçiň neslinden dowam edýär, Mariýa Wladimirowna we onuň maşgalasy bolsa muňa girenok... Olaryň özara oňuşmazlygy hiç diýeli, Russiýanyň monarhiýa babatda anyk we kesgitli kanunlary nar. Hökümet eýýäm bu toýuň geçmiş bilen baglanyşygynyň astyny çyzyp, «hemmesi şundan ybarat» signalyny berdi. Eger XXI asyrda ikibaşdan täze rus patyşasy dogmaly bolsa, onuň adynyň Georgiý däl-de, Wladimir boljakdygyna kimiň şübhesi bolup biler?

Zeýnep MIRAÇ.

«OKSIJEN» gazetisi, 08.10.2021 ý. Publisistika